

PRILAGOĐAVANJE UVJETA DRŽANJA SVINJA PROPISIMA ZEMALJA EU

ADJUSTMENT OF SWINE HOUSING CONDITIONS TO EU MEMBER COUNTRIES LEGISLATION

B. Antunović, Gordana Kralik, V. Margeta

Stručni članak

UDK: 636.4.:636.084.4.

Primljeno: 5. svibanj 2004.

SAŽETAK

U razdoblju pridruživanja EU, pred Hrvatsku će biti postavljeni mnogi zahtjevi koje će morati ispuniti, kako bi postala prihvatljivom zemljom. Dio zahtjeva odnosi se na poljoprivredu i, unutar nje, na svinjogojstvo. Uvjeti držanja svinja i broj svinja po domaćinstvu u Hrvatskoj trenutno su uglavnom na nezadovoljavajućoj razini, zbog čega je malo proizvođača koji bi mogli konkurirati na europskom tržištu. Rješenje se nalazi u stvaranju jakih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, kao i u genetskom unapređenju svinjogojstva. Prateći direktive EU, koje se dobrim dijelom odnose na dobrobit i ekološke aspekte proizvodnje, Hrvatska je u svoje zakone implementirala njihove glavne odrednice. Ipak, bit će potrebno dulje vrijeme da većina ovih odrednica zaživi u praksi. Poštivanje direktiva EU pratit će Komisija EU, koja će prema zatečenom stanju davati naputke o otklanjanju moguće uočenih nepravilnosti u načinima držanja svinja.

Zbog sve prisutnijeg zahtjeva domaćeg, a posebice inozemnog tržišta za ekološkim proizvodima, u svinjogojstvu Hrvatske ekološki način uzgoja svinja nameće se proizvođačima kao zanimljiva alternativa konvencionalnom načinu uzgoja u stvaranju konkurentnog gospodarstva. Ekoproizvođači morat će primijeniti još strože propise negoli konvencionalni proizvođači. Ipak, prednost ekološke proizvodnje je u uzgoju genetski otpornijih pasmina svinja, koje nemaju velike zahtjeve u pogledu držanja.

U radu se analiziraju pojedine odrednice direktiva EU koje se odnose na držanje svinja, te trenutno stanje s obzirom na držanje svinja u Hrvatskoj.

Ključne riječi: svinje, držanje, EU, dobrobit, ekologija

Dr. sc. Boris Antunović, dr. vet. med. – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Zavod za stočarstvo, Katedra za hranidbu, anatomiju i fiziologiju domaćih životinja; prof. dr. sc. dr. h. c. Gordana Kralik i Vladimir Margeta, dipl. ing., asistent - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Zavod za zootehniku, Katedra za specijalnu zootehniku, Trg svetog Trojstva 3, 31000 Osijek, Hrvatska.

UVOD

Stjecanjem statusa zemlje kandidata za pridruženje EU, Hrvatska se značajno približava ulasku u jednu od politički najznačajnijih asocijacija u svijetu. Za sada je nepoznato kada će Hrvatska dobiti status punopravne članice EU, no gotovo je sigurno da će se to dogoditi. Oko 4 000 postavljenih pitanja u Upitniku Europske komisije, kao i opširi odgovori na njih (Vlada RH, 2003), govore o obostranom interesu za skoro pridruženje Hrvatske. Veliki broj pitanja odnosi se na poljoprivredu, kao jednu od najznačajnijih proizvodnih grana, a unutar nje i na svinjogojstvo, i to posebice na uvjete držanja pojedinih kategorija svinja u Hrvatskoj. Kako bi Hrvatska postala prihvatljivom zemljom, neophodno je uskladiti zakonodavstvo i stanje u praksi s propisima zemalja EU, a prihvaćanje svih ekoloških standarda EU, osim za poljoprivredu, značajno je i zbog razvoja turizma, kao jednog od prioritetnih strategijskih ciljeva Hrvatske.

STANJE U HRVATSKOJ U USPOREDBI SA ZEMLJAMA EU

Poljoprivreda (uključivši i prehrambenu industriju) sudjeluje s nešto manje od 10% u BDP-u Hrvatske. Hrvatska se poljoprivreda dugi niz godina temeljila na dvojnoj strukturi vlasništva. Poljoprivredni resursi bili su usmjereni na mali broj vrlo velikih poljoprivrednih gospodarstava u društvenom vlasništvu, dok su mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva bila ograničavana u veličini i promatrana samo kao ostali - marginalni proizvođači. Rezultat toga je neujednačena struktura posjeda u kojoj glavninu čine vrlo mala poljoprivredna gospodarstva koja nisu u mogućnosti ostvarivati dohodak dostatan za osiguranje primjerenog životnog standarda, te potrebnu akumulaciju sredstava za investiranje na gospodarstvu. Ovakvo stanje rezultiralo je uvozom hrane u vrijednosti od milijardu i 300 milijuna američkih dolara u Hrvatsku samo tijekom 2003. godine.

Iako su, pojedinačno gledano, površinom mala, obiteljska poljoprivredna gospodarstva posjeduju približno 80% poljoprivrednih resursa (zemljišta, stočnog fonda i dr.). Pri tome, ne koristi se racionalno veliki dio poljoprivrednih površina, stočarska

se proizvodnja odvija uglavnom u objektima koji ne udovoljavaju potrebnim ekološkim uvjetima, a najveći dio objekata nije moguće adaptirati da bi zadovoljili uvjete koje propisuje EU (Antunović i sur., 1999). Čak 76% svinja u Hrvatskoj uzgaja se na malim obiteljskim gospodarstvima, uz nisku razinu tehnologije, slab prirast i prosječnu mesnatost ispod tržišno prihvatljive. Oko 75% obiteljskih farmi u Hrvatskoj uzgaja do pet krmača, dok u Nizozemskoj oko 25% farmi drži od 100 do 200 krmača. Malo je obiteljskih gospodarstava koja su vitalna i tržišno usmjerena i koja bi se kao takva mogla ravnopravno nositi s uvoznom konkurencijom. Otežavajuća okolnost je i nepovoljna dobna i obrazovna struktura poljoprivrednog pučanstva.

Kao rezultat navedenoga, uzgoj svinja u Hrvatskoj karakteriziraju oscilacije u proizvodnji izazvane padovima cijena i nekontroliranim uvozom. Prosječno se u Hrvatskoj proizvede 21 kg, a potroši 25 kg svinjetine po stanovniku, dok je u razvijenim zemljama EU potrošnja dva do tri puta veća. Unatoč samodostatnosti proizvodnje od oko 80%, u Hrvatsku je, samo u prvoj polovici 2003. godine, zbog niske otkupne cijene na europskom tržištu (ovdje prednjače Danska i Nizozemska), uvezeno 1 632 tone živih svinja i 11 921 tona svježeg svinjskog mesa.

U namjeri da riješi ovako složenu situaciju u poljoprivredi, Hrvatski Sabor prihvatio je 2000. godine prijedlog Programa rada Vlade Republike Hrvatske u razdoblju od 2000. do 2004. godine, koji je, između ostalog, dao odrednice ekonomske politike u poljoprivredi. U dijelu Programa koji se odnosi na poljoprivredu utvrđena je važnost poljoprivredne politike kao sastavnice ukupne gospodarske politike, dok je središnje mjesto u provedbi poljoprivredne politike posvećeno prosperitetu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Unatoč određenim pomacima, dosta problema ostalo je neriješeno, a vrijeme do pridruživanja Hrvatske EU sve je kraće.

U Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva ističu kako će prioritetni zadatak u narednom razdoblju biti povećanje proizvodnje hrane u Hrvatskoj, uz istovremeno smanjivanje uvoza, te prilagodba standardima EU. U tu svrhu, prioritetno je provesti reformu okrupnjavanjem zemljišta, što bi zahvatilo seljačke posjede, te reformu krupnih kombinata. Iako se u razdoblju od 1991. do 2003. godine broj kućanstava u Hrvatskoj koja posjeduju

preko 10 ha povećao s 12 000 na 21 000, prosječna površina zemljišta od 2,4 ha po kućanstvu još uvijek je na nezadovoljavajućoj razini. Za usporedbu, prosječna veličina posjeda u zemljama EU je 18,7 ha (od 4,4 ha u Grčkoj do 67,7 ha u Ujedinjenom Kraljevstvu). Uz navedeno, nastavit će se davanjem poticaja proizvođačima koji se bave tovom i uzgojem svinja, u cilju stvaranja profitabilnije proizvodnje, te povećanja konkurentnosti komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava.

PRILAGOĐAVANJE STANDARDIMA EU

Europski Parlament je u Rezoluciji o pitanjima dobrobiti farmских životinja od 20. veljače 1987. godine pozvao svoju Komisiju da izradi prijedlog za najniže standarde u intenzivnom svinjogojstvu. Na temelju ovih prijedloga, Vijeće europskih zajednica (The Council of the European Communities) donijelo je 19. studenog 1991. Direktivu koja određuje najniže standarde za zaštitu svih kategorija svinja (EC, 1991). Do danas je navedena Direktiva ostala temeljnom smjernicom u prilagođavanju uvjeta držanja svinja za zemlje članice i kandidate za ulazak u EU.

Osim navedene, donesena je i Direktiva o zaštiti farmских životinja (EC, 1998), koja je, uz svinje, obuhvatila sve životinje koje se uzgajaju na farmama. U ovoj Direktivi, zahtjevi u pogledu držanja farmских životinja sažeti su u tzv. «pet sloboda» koje uzgajatelji moraju pružiti životinjama:

1. «Sloboda od gladi i žeđi», koja osigurava slobodan pristup svježoj vodi i hrani dostatnima za potpuno zdravlje i vitalnost;
2. «Sloboda od neudobnosti», kojom se osigurava primjerena okolina sa skloništem, te udobni dio za odmor životinje;
3. «Sloboda od boli, povreda i bolesti», koja propisuje profilaksu bolesti i brz tretman bolesnih životinja;
4. «Sloboda izražavanja uobičajenog vladanja», koja osigurava adekvatan prostor i opremu, te društvo životinja iste vrste u uzgoju;
5. «Sloboda od straha i stresa», koja opisuje uvjete i postupke neophodne za izbjegavanje mentalnih patnji.

Odredbe Direktive o zaštiti farmских životinja (EC, 1998) odnose se i na proizvođače, čiji se položaj pridruživanjem Hrvatske EU bitno mijenja (Antunović, 2003). Prema navedenim odredbama za uzgoj svinja na farmi neophodan je potreban broj osoba koje posjeduju adekvatno znanje o uzgoju. Ove osobe dužne su voditi evidenciju o medicinskim tretmanima životinja, kao i o mortalitetu. Sve kategorije svinja vlasnik ili osoba koja je odgovorna za životinje mora pregledati barem jednom dnevno, a životinjama koje su ozlijeđene ili bolesne treba u najkraćem mogućem vremenu pružiti pomoć. Nadalje, potrebno je omogućiti izdvajanje ozlijeđenih ili bolesnih životinja u adekvatan prostor sa suhom i udobnom steljom.

Osim navedenih, Hrvatska je u prošlom desetogodišnjem razdoblju donijela nekoliko važnih zakonskih akata koji dobrim dijelom pokrivaju područja dobrobiti životinja i očuvanja okoliša (Rupić i sur., 2002). Kao najvažniji koji se odnose na svinjogojšku proizvodnju mogli bi se istaknuti Zakon o zaštiti okoliša (N.N. br. 82, 1994), Zakon o stočarstvu (N.N. br. 70, 1997a), Zakon o veterinarstvu (N.N. br. 70, 1997b), Pravilnik o uvjetima i načinu prijevoza životinja (N.N. br. 71, 2001), Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje i higijenski servisi (N.N. br. 71, 2001), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarstvu (N.N. br. 105, 2001), te Zakon o hrani (N.N., br. 117, 2003).

Zemljama članicama, kao i zemljama koje se pridružuju EU, obično se daje na raspolaganje oko dvije godine nakon prihvaćanja direktiva EU za donošenje zakona i propisa, kao i odredaba koje se odnose na sankcije, a u skladu su s direktivama. Donošenjem Zakona o dobrobiti životinja (N.N., br. 19, 1999), većina napatka sadržanih u Direktivi o zaštiti farmских životinja (EC, 1998) unesena je u hrvatsko zakonodavstvo, no preostaje važniji zadatak – njihova implementacija u praksu. U postupku pridruživanja EU, od Hrvatske se neće zahtijevati trenutačna primjena svih odredbi u praksi, ali će se jasno morati naznačiti do kojeg datuma će se tolerirati odstupanje od pojedinih odredbi. Pri tome, ovlaštenim institucijama u Hrvatskoj bit će omogućeno, ukoliko one smatraju da je to potrebno, uvođenje pojedinih odredbi u zakone koje bi bile strože od onih navedenih u direktivama EU, kao što su to u pogledu zaštite prasadi donijele Švedska i

Njemačka. Dok neke bolesti svinja gube na značaju, u svijetu se pojavljuju nove bolesti kao rezultat intenzivnog uzgoja (Antunović, 2000a), što može imati utjecaja i na pooštavanje pojedinih odredbi zakona.

U procesu pridruživanja EU, znanstvenici će se naći u položaju u kojem će se od njih tražiti mnogi odgovori i objektivni i nepristrani zaključci, na temelju kojih će se oblikovati zakonodavstvo. Zato je neophodno istražiti koje su objektivne potrebe farmskih životinja, uzevši u obzir i emocionalne komponente, no također i ekonomske osobitosti pojedine proizvodnje (Antunović i sur., 2004). Koje promjene će biti neophodne u uvjetima držanja svinja i kojim tempom će se očekivati da ih Hrvatska provede u praksi, može se nazrijeti uvidom u trenutnu situaciju u hrvatskom svinjogojstvu, kao i na temelju iskustava zemalja koje su već prošle kroz proces prilagodbe. Pokazalo se da proces primjene zakonodavstva u praksi nije tekao brzo niti u ekonomski razvijenijim zemljama od Hrvatske. Primjerice, tek 11. lipnja 2002. u zemljama EU prestale su vrijediti prijelazne odredbe i započelo se sa striktnom primjenom novih odredbi za održavanje higijene u svinjogojstvu. Te odredbe vrijede za farme koje imaju preko 700 tovljenika i prasadi, odnosno preko 150 krmača, a odnose se na redovito čišćenje obuće, nastambi i kotača vozila, izgradnju čvrstih objekata i naprava za siguran utovar svinja na farmi, kao i posjedovanje opreme za temeljito čišćenje vozila. Nadalje, farme navedenoga kapaciteta moraju biti ograđene, posjedovati prostoriju za presvlačenje radnika, te zatvorene spremnike za odlaganje uginulih životinja. Potrebno je urediti jednu dovoljno veliku nastambu kao karantenu, u kojoj će novonabavljene životinje boraviti najmanje tri tjedna, a od ovoga su izuzete samo farme s cjelovitim lancem uzgoja, tova i prodaje.

Potrebno je ovdje naglasiti kako će proizvođači koji budu gradili nove objekte, renovirali stare objekte ili stavljali objekte u pogon po prvi puta biti prisiljeni primijeniti pojedine odrednice zakona prije negoli oni proizvođači koji prilikom donošenja zakona već budu imali objekte u funkciji. Primjerice, prvima je u zemljama EU bio dat rok od tri godine, dok je drugima dat rok od sedam godina nakon donošenja Direktive (EC, 1991) za primjenu članka koji se odnosi na normative za najmanju površinu poda u grupno držane prasadi. Uz brojčane

standarde, ovdje se navodi kako sve kategorije svinja moraju biti smještene na način da mogu leći, odmoriti se i ustati bez poteškoća, pronaći čisto mjesto za odmor, te vidjeti ostale jedinke u uzgoju.

Instalacija konstrukcija s vezivanjem svinja i nazimica zabranjena je u zemljama EU četiri godine nakon donošenja Direktive (EC, 1991), no uzgojima koji su u navedene četiri godine ili prije toga već instalirali takve konstrukcije omogućeno je traženje posebne dozvole za nastavak proizvodnje na stari način u narednom razdoblju, koja nikako ne smije prijeći 31. prosinca 2005. Ova odredba ne odnosi se na proizvođače koji drže manje od šest krmača. U uzgojima u kojima se u međuvremenu koriste vezovi, oni moraju biti izvedeni na način da ne uzrokuju ozljede, redovito se moraju kontrolirati i životinjama mora biti omogućeno lako ležanje i ustajanje, uz onemogućavanje zaglavljivanja na bilo kojem dijelu.

Obori za neraste trebaju biti smješteni i konstruirani tako da dozvoljavaju nerastu lako okretanje, što odgovara veličini obora od najmanje 6 m². Ukoliko se isti obor upotrebljava i za uzimanje sjemena, obor mora biti veći od navedenoga. Također, potrebno je osigurati čist, suh i udoban dio obora za odmor. Nerast mora imati priliku da čuje, miriši i vidi ostale jedinke.

S obzirom na zahtjeve EU u smislu smještaja gravidnih krmača i nazimica, potrebno je istaknuti sljedeće. Prije negoli se smjeste u obore za prasenje, gravidne krmače i nazimice moraju se temeljito očistiti. Treba osigurati čisto i udobno ležište s adekvatnim odvodom i, po mogućnosti, materijal za građenje gnijezda. Osim što se upotrebom stelje stvaraju poželjni uvjeti za prasad, njime se zadovoljavaju i urođeni obrasci vladanja u krmača i nazimica, čime se smanjuje broj mrtvorodne prasadi (Antunović, 2000b). Nadalje, dio obora iza krmača i nazimica mora biti slobodan za prasenje, odnosno pomoć prilikom prasenja, a sa strane dovoljno širok da prasad može bez poteškoća sisati. Ukoliko se u oborima za prasenje krmače, odnosno nazimice, drže slobodno, u njima se mora ograditi suh, zagrijan i udoban dio u kojemu je prasad zaštićena. Ovaj dio mora biti dovoljno velik da istovremeno primi svu prasad.

Nadalje, od proizvođača će se zahtijevati sljedeći uvjeti držanja. Materijali koji se upotrebljavaju za gradnju staja, te oprema s kojom prasad može doći

u kontakt, ne smiju imati štetni utjecaj na svinje i prasadi, a čišćenje i dezinfekcija moraju biti lako provedivi. Objekti u kojima se drže svinje i prasadi moraju se na odgovarajući način čistiti i dezinficirati, kako bi se spriječilo širenje zaraznih bolesti i stvaranje kliconoštva. Kako se ne bi privlačilo muhe i glodavce, što češće treba uklanjati feces, urin i nepojedenu hranu.

Pod mora biti izveden tako da bude gladak, ali ne i klizav, kako bi se osiguralo da se životinje na njemu ne ozljeđuju. Također, mora biti prikladan veličini i težini jedinki, te čvrste površine. Dio za ležanje mora biti udoban, čist i s odgovarajućim odvodom. Ukoliko se ovaj dio stelji, materijal za steljenje mora biti suh, čist i neškodljiv za životinje.

Uz mjere koje se uobičajeno provode u svrhu sprječavanja grizenja repova i drugih loših navika u prasadi, neophodno je zadovoljiti urođene potrebe dodavanjem slame ili drugog prikladnog materijala. Ukoliko se svinje ili prasadi drže grupno, potrebno je spriječiti sukobe životinja izoliranjem jedinki koje često iskazuju agresivno ponašanje, ili su žrtvom takvog ponašanja. Tov svinja na dubokoj stelji, među ostalim i zbog aspekata dobrobiti životinja, sve je popularniji u zemljama EU (Margeta i sur., 2004).

Izolacija, grijanje i ventilacija objekta moraju osigurati da strujanje zraka, količina prašine u zraku, temperatura i vlaga zraka, te koncentracije štetnih plinova u zraku budu unutar granica koje nisu štetne za svinje.

Sva automatizirana ili mehanička oprema od važnosti za zdravlje i dobrobit svinja mora se pregledati barem jednom dnevno. Ukoliko se uoče kvarovi, oni moraju biti odmah otklonjeni. Ako to nije moguće, potrebno je poduzeti korake u svrhu zaštite zdravlja i dobrobiti svinja dok se kvar ne otkloni. U uzgojima s umjetnom ventilacijom potrebno je instalirati alternativni izvor energije koji se uključuje u slučaju kvara na glavnom izvoru, kao i sustav alarmiranja, koji se redovito mora kontrolirati. Dok se ne počnu primjenjivati propisi EU, električne instalacije moraju biti postavljene prema propisima na snazi u Hrvatskoj, kako bi se izbjegao električni udar.

Nije dozvoljeno svinje držati u tami. Preporuča se osigurati dovoljno dnevnog svjetla ili dodatnog umjetnog osvjetljenja, ovisno o klimatskim uvjetima

pojedine zemlje. Ukoliko se koristi umjetno osvjetljenje, neophodno je da ono bude uključeno barem između 9.00 i 17.00 sati. Osvjetljenje mora biti dovoljno jako da bi se kategorije svinja mogle pregledati u bilo koje vrijeme noći i dana.

Za primjenu odredaba koje se odnose na mikro-klimatske čimbenike, uključujući ovdje i osvjetljenje, te na način smještaja i izvedbu poda, za očekivati je da će EU dati na raspolaganje Hrvatskoj tri do četiri godine za usklađivanje stanja na terenu s propisima EU. U tom vremenu ovlaštene institucije u Hrvatskoj moći će tražiti odstupanje od propisa u pojedinim slučajevima. Nadalje, prije negoli Direktiva EU (EC, 1991) stupi na snagu u Hrvatskoj, Komisija EU u suradnji s ovlaštenim institucijama u Hrvatskoj razmotrit će, uz navedene, mogućnosti definiranja dodatnih najnižih standarda za zaštitu svinja.

Uz odredbe koje se odnose na smještaj različitih kategorija svinja, u Direktivi EU (EC, 1991) određeno je i na koji način se životinje moraju hraniti i napajati. Sve kategorije svinja moraju imati na raspolaganju hranu koja odgovara njihovoj dobi, težini, te potrebama u smislu vladanja i fiziologije, kako bi se postigao pozitivan utjecaj na zdravlje i dobrobit. Uz navedeno, potrebno ih je hraniti barem jednom dnevno. U uzgojima gdje se odrasle svinje ili prasadi drže grupno i ne hrane *ad libitum*, ili automatskim sustavom hranidbe, svaka jedinka mora istovremeno imati pristup hrani kao i ostale jedinke u skupini.

Svoj prasadi starijoj od dva tjedna mora se osigurati pristup dovoljnoj količini svježe vode. Oprema za hranjenje i napajanje mora biti dizajnirana, konstruirana, smještena i održavana tako da se kontaminacija hrane i vode svede na najmanju moguću mjeru.

U Direktivi EU (1991) jasno je određeno na koji način i u kojim slučajevima se obavljaju zootehnički zahvati na prasadi. Ukoliko se kastracija muške prasadi provodi u dobi starijoj od četiri tjedna, neophodno je da životinje prethodno budu anestetizirane. Odsijecanje repova i skraćivanje zubi ne bi trebali biti rutinski zahvati na farmi, već ih treba provoditi samo ukoliko se u povećanom broju utvrde ozljede sisa u krmača ili međusobna grizenje repova i ušiju u prasadi. U tom slučaju, zube treba skratiti unutar nekoliko dana od rođenja. Prasadi se ne bi smjela odlučivati u dobi manjoj od tri tjedna, osim u slučajevima kada su zdravlje i dobrobit

krmače ili praseta ugroženi. Po odlučanju, potrebno je što prije formirati skupine prasadi, uz što manje premještanja prasadi između skupina. U ovo vrijeme, održavanje mikroklimatskih čimbenika na optimalnoj razini od izuzetne je važnosti kao profilaktička mjera (Potočnjak i sur., 1997).

Hrvatska će biti dužna obavljati kontrole provođenja Direktive EU (EC, 1991) u praksi kroz svoje ovlaštene institucije. Ove kontrole trebale bi svake godine pokriti statistički reprezentativan uzorak, s obzirom na različitosti u sustavima uzgoja unutar zemlje. Način obavljanja kontrole odredit će Komisija EU, koju će ovlaštena institucija u Hrvatskoj svake dvije godine informirati o rezultatima kontrola, kao i o odnosu broja kontroliranih uzgoja i ukupnog broja uzgoja. Zbog vjerodostojnosti rezultata, povremeno će se stručnjacima ovlaštene institucije u Hrvatskoj pridružiti i veterinari Komisije EU. Oni će, nakon obavljenih kontrola, slati svoje stručno mišljenje o rezultatima, na temelju kojega će ovlaštena institucija u Hrvatskoj, ukoliko je to preporučeno, poduzeti mjere da se uočeni nedostaci otklone. Od ostalih promjena, bitno je naglasiti kako će svinje koje se budu uvozile u Hrvatsku iz zemalja izvan EU morati pratiti certifikat koji će garantirati da su imale isti tretman kao što je navedeno u Direktivi EU (EC, 1991).

EKOLOŠKI NAČIN DRŽANJA SVINJA KAO ALTERNATIVA KONVENCIONALNOM NAČINU

Ekološku poljoprivredu u svjetskim razmjerima definiralo je Međunarodno udruženje za razvoj organske poljoprivrede (International Federation of Organic Agriculture Movements ili IFOAM), a prihvaćena je u programima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Svjetske organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO), te Vijeća EU (Uredba 2092/91 od 24. lipnja 1991.). Uzgoj i iskorištavanje životinja u ekološkoj proizvodnji trebali bi se temeljiti na što prirodnijim zakonitostima i držanju svake životinjske vrste u za nju što prirodnijem okolišu, uz osiguranje etoloških uvjeta. Zbog toga se prilikom izbora pasmine daje prednost onim pasminama koje prirodno obitavaju na uzgojnom području, ili se mogu prilagoditi uvjetima uzgojnog područja s obzirom na vitalnost i otpornost na bolesti.

Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj ima svoju budućnost, ne samo zbog potreba svojih građana, nego i zbog vrlo platežno sposobnih pojedinih europskih zemalja u kojima je sve nazočnija potražnja za ekološki proizvedenim prehrambenim proizvodima. U Hrvatskoj je 2001. donesen Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (N.N. br. 12, 2001a), kao i pravilnici koji određuju što znači ekološka proizvodnja i koji su uvjeti za stjecanje znaka ekološkog proizvoda. Donošenjem ovoga zakona, stvoren je normativni okvir za organizaciju tržišta i proizvodnju ekoloških proizvoda koji je usklađen s direktivama EU o organskoj poljoprivredi. Za svinjogojsku proizvodnju, u okviru ovoga Zakona, najvažniji su Pravilnik o deklaraciji ekoloških proizvoda (N.N. br. 13, 2002a), Pravilnik o ekološkoj proizvodnji životinjskih proizvoda (N.N. br. 13, 2002b), Pravilnik o postupku i uvjetima za stjecanje znaka ekološkog proizvoda (N.N. br. 13, 2002c), Pravilnik o preradi u ekološkoj proizvodnji (N.N. br. 13, 2002d), Pravilnik o stručnom nadzoru u ekološkoj proizvodnji (N.N. br. 13, 2002e), te Pravilnik o uvjetima i načinu upisa u upisnike ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (N.N. br. 13, 2002f).

U pravilu se svinje koje se uzgajaju ekološki ne drže na vezu i omogućeno im je slobodno kretanje na otvorenom ograđenom prostoru, uz osiguranje prostora za zaštitu od oborina, vjetrova, sunca ili visokih temperatura. Pri tome je broj životinja po hektaru poljoprivredne površine proizvodne jedinice ograničen na 74 prasadi ili 6,5 bređih krmača ili 14 svinja u tovu i ostalih kategorija svinja. Uz navedeni način, preporučljivo je držanje svinja na punom podu ili na stelji. Nije dozvoljeno držati prasad u kavezima. Za čišćenje i dezinfekciju objekata dozvoljena su samo određena sredstva (N.N., br. 12, 2001). Prasad se u završnim fazama tova može držati u zatvorenom prostoru samo ako takvo držanje ne prelazi jednu petinu njihova života. U tom slučaju, najmanje polovica ukupnih površina objekta mora imati puni pod, a ne perforirani ili rešetkasti. Krmače se moraju držati grupno, osim u zadnjem razdoblju suprasnosti i tijekom razdoblja dojenja, a potrebno im je osigurati i slobodni prostor za rovanje.

Životinje se hrane ekološki proizvedenom hranom s vlastitog gospodarstva ili kupljenom hranom s druge ekološke proizvodne jedinice. Preventivnu zdravstvenu zaštitu treba provoditi pravilnom

hranidbom, smještajem, korištenjem alternativnih metoda, propisanim cijepljenjem, općom higijenom, te dezinfekcijom staja i stajske opreme. U liječenju se što više primjenjuju prirodne metode, te lijekovi biljnog, životinjskog i mineralnog podrijetla.

U Hrvatskoj postoje mogućnosti za proizvodnju i izvoz autohtonih proizvoda podrijetlom od svinja, kao što je slavonski kulen, ili ekološku proizvodnju suhomesnatih proizvoda. Potporama metodama poljoprivredne proizvodnje koje su kompatibilne sa zahtjevima zaštite prirode i očuvanja okoliša obuhvaćena je i svinjogojska proizvodnja. Korisnici novčanog poticaja jesu poljoprivredna gospodarstva koja imaju potvrđenu o sukladnosti s temeljnim zahtjevima za ekološku proizvodnju i upisana su u Upisnik ekoloških proizvođača. Osim navedenih proizvođača, potiču se i proizvođači koji uzgajaju crnu slavonsku ili turopoljsku pasminu svinja, a u svrhu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina. U razdoblju pridruživanja EU, ekološki način uzgoja svinja nameće se proizvođačima kao zanimljiva alternativa konvencionalnom načinu uzgoja u stvaranju konkurentnog gospodarstva.

ZAKLJUČAK

Unatoč zaostajanju za EU, procjenjuje se da Hrvatska ima značajne potencijale za podizanje svinjogojsva na europsku razinu. Ključ za stvaranje konkurentnog svinjogojsva leži u stvaranju jakih obiteljskih gospodarstava, uz genetsko unapređenje svinjogojsva. Samo ukoliko se tovni i uzgojni objekti opreme u skladu s europskim tehnološkim standardima, uz poštivanje aspekata dobrobiti životinja i ekoloških aspekata proizvodnje, za očekivati je da će proizvođači ostvariti gospodarski isplativu, konkurentnu i kvalitetnu proizvodnju.

LITERATURA

1. Antunović, B., Zlata Milaković, M. Potočnjak, Marcela Šperanda, Suzana Brkić, Z. Steiner, V. Koren (1999): Mikroklimatski čimbenici u renoviranim starim i novoizgrađenim prasilištima, odgajalištima i tovilštima u jesen. XXXV. znanstveni skup hrvatskih agronoma s međunarodnim sudjelovanjem (Opatija 22.-25. veljače). Zbornik sažetaka, Zagreb, 231-232.

2. Antunović, B. (2000a): PMWS – nova bolest odbijene prasadi. Veterinarska stanica, 31(1), 27-33.
3. Antunović, B. (2000b): Utjecaj različitih načina držanja i smještaja gravidnih nazimica na broj oprasene i odbijene prasadi. Znanstveni magistarski rad. Zagreb.
4. Antunović, B. (2003): Položaj proizvođača u pridruživanju EU. Savjetovanje «Svinjogojsvo na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima». Sajam «Agrozemlja» (Bizovačke toplice, 17. listopada). Nova Zemlja, 23 (88), 66-67..
5. Antunović, B., T. Florijančić, D. Rimac, H. Gutzmirli, Z. Puškadija, I. Bošković (2004): Uloga znanstvenika u pridruživanju EU. XXXIX. znanstveni skup hrvatskih agronoma s međunarodnim sudjelovanjem (Opatija, 17.-20. veljače). Zbornik sažetaka, Zagreb (u tisku).
6. Margeta, V., Gordana Kralik, B. Antunović (2004): Tov svinja na dubokoj stelji. XI međunarodno savjetovanje «Krmiva 2004» (Opatija, 1.-4. lipnja). Zbornik sažetaka, Zagreb (u tisku).
7. Potočnjak, M., B. Krsnik, Ž. Pavičić, B. Antunović, D. Grgurić, V. Zidar (1997): Povezanost vrijednosti mikroklimatskih čimbenika i uzroka uginuća prasadi u odgajalištu. II. znanstveno-stručno savjetovanje s međunarodnim sudjelovanjem "Veterinarski dani '97" (Cavtat, 15.-18. listopada). Zbornik radova, Zagreb, 225-232.
8. Rupiće, V., B. Antunović, T. Florijančić (2002): The future key players in environment friendly farming and animal welfare based on new legislation in Croatia. 10th International Symposium «Animal Science Days» (Pécs, Hungary, 16-18 October, plenary report). Acta Agraria Kaposváriensis, 6(2), 15-23.
9. EC (1991) Council Directive 91/630/EEC of 19 November 1991 laying down minimum standards for the protection of pigs. Official Journal L340, 30-31.
10. EC (1997) Protocol on protection and welfare of animals. Official Journal C 340, 110.
11. EC (1998) Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes. Official Journal L 221, 23-27.
12. Narodne novine br. 82 (1994). Zakon o zaštiti okoliša. Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske, Zagreb.
13. Narodne novine br. 70 (1997a). Zakon o stočarstvu. Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske, Zagreb.
14. Narodne novine br. 70 (1997b). Zakon o veterinarstvu. Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske, Zagreb.
15. Narodne novine br. 19 (1999). Zakon o dobrobiti životinja. Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora, Zagreb.

16. Narodne novine br. 12 (2001a). Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora, Zagreb.
17. Narodne novine br. 71 (2001b). Pravilnik o uvjetima i načinu prijevoza životinja. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
18. Narodne novine br. 71 (2001c). Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati skloništa za životinje i higijenski servisi. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
19. Narodne novine br. 105 (2001d). Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarstvu. Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora, Zagreb.
20. Narodne novine br. 13 (2002a). Pravilnik o deklaraciji ekoloških proizvoda. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
21. Narodne novine br. 13 (2002b). Pravilnik o ekološkoj proizvodnji životinjskih proizvoda. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
22. Narodne novine br. 13 (2002c). Pravilnik o postupku i uvjetima za stjecanje znaka ekološkog proizvoda. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
23. Narodne novine br. 13 (2002d). Pravilnik o preradi u ekološkoj proizvodnji. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
24. Narodne novine br. 13 (2002e). Pravilnik o stručnom nadzoru u ekološkoj proizvodnji. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
25. Narodne novine br. 13 (2002f). Pravilnik o uvjetima i načinu upisa u upisnike ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb.
26. Narodne novine br. 117 (2003): Zakon o hrani. Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora, Zagreb.
27. Vlada RH (2003): Odgovori na Upitnik Europske komisije. III. Sposobnost preuzimanja obveza iz članstva: 7. Poljoprivreda. www.vlada.hr, 1-304.

SUMMARY

In the period of the EU integration, Croatia will be faced with many demands that should be fulfilled with the aim of becoming acceptable for the EU. A part of demands concerns agriculture and, within it, swine husbandry. Swine housing conditions and number of swine per husbandry in Croatia are mostly on unsatisfactory level and only few producers could compete on European market. Solution is in forming strong family husbandries, as well as in genetic improvement of swine husbandry. By following the EU directives, which mostly concern animal welfare and ecological aspects, Croatia has implemented into its legislation their main determinants. However, longer time will be needed for putting them into practice. The EU Commission will observe if Croatia respects the EU Directives, and according to its opinion give instructions how to remove possible irregularities in swine keeping.

Due to greater demands for ecological products both at home and on foreign market, this way of swine breeding is seen in Croatia as an interesting alternative to conventional breeding in forming competitive husbandry. Eco-producers will have to apply even stricter regulations compared to conventional producers. However, benefits of ecological production are in breeding genetically more resistant swine breeds that do not have great demands concerning housing.

This paper analyses some determinants from the EU directives, as well as the state of swine housing in Croatia.

Key words: swine, housing, EU, welfare, ecology